

Makale Bilgisi/Article Info

Geliş/Received: 18.04.2023 Kabul/Accepted: 24.05.2023

Araştırma Makalesi/Research Article, s./pp. 601-618.

CAPAR SAATOV'UN "TEKRAR DOĞAN GÜNEŞ IŞIĞI" ADLI HİKÂYESİNİN YAPI ve ANLATIM/ÜSLUP YÖNÜNDEN İNCELENMESİⁱ

Cuma BOLATⁱⁱ

Öz

Modern Kırgız edebiyatının geçmişten günümüze birçok temsilcisi vardır. Bu temsilcilerden biri de eserlerini 20. yüzyılın ikinci yarısında yazmış olan Capar Saatov'dur. Gazeteci ve yazar kimliğiyle çok yönlü biri olan Saatov, Kırgız edebiyatının güçlü kalemlerinden biri olmasına ve hikâye, uzun hikâye, deneme, tiyatro ve hiciv gibi çeşitli türlerde eser kaleme almasına rağmen, edebiyat tarihlerinde veya Kırgız edebiyatına dair çalışmalarda dönemindeki pek çok yazara kıyasla hakkında daha az bilgiye rastlanmaktadır. Bu çalışmada, eserleri üzerine bugüne kadar Türkiye'de herhangi bir çalışma yapılmamış olan Saatov'un *Ak Dil* isimli eserinde yer alan "Tekrar Doğan Güneş Işığı" adlı hikâye yapı ve anlatım/üslup yönünden incelenmiştir. Çalışmaya konu olan hikâye, hikâyenin yapı unsurları olan olay örgüsü, şahıs kadrosu, zaman, mekân, anlatıcı ve bakış açısı ve anlatım teknikleri alt başlıklarında ele alınarak muhteva bakımından detaylı bir şekilde değerlendirilmeye çalışılmıştır. Yazarın üslubu, hikâyesini farklı kılan özellikler, düşünce ve hayal dünyasının hikâyesine yansımış biçimini ortaya koymak çalışmanın ana konusunu teşkil etmiştir.

Anahtar Kelimeler: *Capar Saatov, Kırgız Edebiyatı, Hikâye, Muhteva, Üslup.*

Exploring Capar Saatov's "Tekrar Doğan Güneş Işığı" (The Sunrise Rerisen) Regarding Structure and Expression/Style

Abstract

Contemporary Kyrgyz literature has raised many representatives from past to present; among them is Capar Saatov, a journalist and author who produced his works in the second half of the 20th century. Although Saatov is one of the dedicated authors of Kyrgyz literature and has written various kinds of short and long stories, essays, theaters, and satires, history of literature or research on Kyrgyz literature hosts less information about him compared to his contemporaries. The presents study examines the structure and expression/style of the story titled "Tekrar Doğan Güneş Işığı" (The Sunshine Rerisen) in *Ak Dil* of Saatov, whose works have not been studied in Türkiye so far. In this study, the story is evaluated in detail in terms of content considering structural elements, plot, characters, time and place, narrator's point of view, and narration techniques. The study primarily aims to reveal the author's style, the features that make his story different, and the reflection of his world of thought and imagination in the story.

Keywords: *Capar Saatov, Kyrgyz Literature, Story, Content, Style.*

ⁱ Bu makale, "Capar Saatov'un 'Ak Dil' İsimli Eseri Üzerine İnceleme: Metin, Dil ve Üslup" başlıklı doktora tezinden üretilmiştir.

ⁱⁱ Arş. Gör. Dr., Fırat Üniversitesi, İnsani ve Sosyal Bilimler Fakültesi, Çağdaş Türk Lehçeleri ve Edebiyatları Bölümü, e-posta: cubolat@gmail.com, ORCID ID: 0000-0002-4548-8236.

Structured Abstract

Kyrgyz Turks have accumulated an excellent oral and written literary culture for centuries, and modern Kyrgyz literature is now represented by many talents, such as Capar Saatov, a journalist and author who produced his works in the second half of the 20th century by addressing and managing to solve social problems in his essays, stories, and long stories with his exceptional artistic style. Saatov produced works on how to deduce the necessary lessons for all people from every day and ordinary events. The main themes of Saatov's works are student life, morality, ethical issues, financial issues in society, greed, arrogance, meanness, betrayal, and powerlessness. The author's writing skills seem to have been influenced by journalism, considering all his works since it is evident that he observes and portrays events from the perspective of a journalist. Being a journalist was likely to influence him to select the subjects of his stories from daily life. The traces of journalism can also be observed in his fictional and long stories. Although Saatov is one of the dedicated authors of Kyrgyz literature and has written various kinds of short and long stories, essays, theaters, and satires, the history of literature or research on Kyrgyz literature hosts less information about him compared to his contemporaries.

Style is one's way of expressing their feelings, thoughts, and dreams either verbally or in writing. It is the form that language adopts in a specific order. Such a personal way of using language indeed refers to creating a new world. Style can also be considered a language-oriented reflection of one's worldview, point of view, and ways of life. It is the conveyor of the author's sincere feelings and personality and can be considered the most prominent element reflecting the author's perspective on life and events. The presents study examines the style of the story titled "Tekrar Doğan Güneş Işığı" (The Sunshine Rerisen) in Ak Dil of Saatov, whose works have not been studied in Türkiye so far. In this story, Saatov addresses that people who were oppressed in Tsarist Russia saw Soviet rule as salvation since the new government helped them in distress. Although the supporters of the old regime had a brutal attitude toward the members of the new government, the new regime eventually rose over the old regime.

602

In this study, the story is evaluated in detail in terms of content considering structural elements, plot, characters, time and place, narrator's point of view, and narration techniques. The study primarily aims to reveal the author's style, the features that make his story different, and the reflection of his world of thought and imagination in the story. Accordingly, it can be stated that the story demonstrates a robust narrative style and plot. With a rich cast of characters, the story is narrated around people. From almost every age group, male characters seem to outnumber female characters. The story takes place probably between 1920-1925, and the author resorts to frequent flashbacks despite following a chronological order. It can be proposed that these flashbacks provide a better understanding of the events and characters and add a semantic depth to the story. In the story, spring and summer become the symbols of the difficulties of the characters. Although some events take place in outdoor spaces, the author opts for indoor and everyday spaces in the story. The author does not act in detail about the places but touches upon the event-specific details. He adopts an omniscient narrative in the story, which means that he locates himself to be able to know the before and after of the characters and events and everything the characters see, hear, feel, and think of in their minds. While introducing the characters, the author portrays them with their attitudes, behaviors, and acts. The author also utilizes narration/telling, as well as flashbacks, descriptions, internal monologue, internal analysis, dialogue, and letters, as narrative techniques in the story. Despite being short, the descriptions in the story generally allow the reader to imagine the events and characters. Dialogues, on the other hand, ensure the reader has an idea about the characters and events. Internal conversations and analyses reflect the characters' feelings, thoughts, and moods to the reader, while flashbacks inform the reader about the events and the past of the characters. The letters also contribute to uncovering the characters' feelings and thoughts. The author creates a fluent and clear narrative through different narrative techniques and succeeds in keeping the reader's curiosity and attention.

Giriş

Biçem, söylem ve stil olarak da adlandırılan "Üslup, bir kişinin duygu, düşünce ve hayallerini sözle ya da yazıyla kendine has bir tarzda dile getiriş, ifade ediş biçimidir. Dilin kişiye göre özel bir kullanılış tarzı, bu yolla yepyeni bir dünya kurulmasıdır. Dilin belli bir düzen içinde aldığı şekildir. Her yazarın üslubu, onun dünya görüşünün, hayata bakış açısının, yaşama biçiminin dildeki yansımasıdır. Üslup, yazarın, sanatçının içten gelen samimi duygularının tercümanıdır ve onun şahsiyetinin ifadesidir" (Çetin, 2021, s. 273).

Üslup, yazarı veya şairi en iyi şekilde yansıtan, hayata ve olaylara bakış açısını gösteren en önemli unsurlardan biridir. Bu yazıda üslubu konu edilen kişi ise Kırgız edebiyatının çok bilinmeyen şahsiyetlerinden Capar Saatov (1930-2012)'dur. Gazeteci ve yazar kimliğiyle çok yönlü biri olan Saatov, birçok uzun hikâyenin, denemelerin, sosyo-politik konulu makalelerin, hicvî hikâyelerin, hicvî tiyatro oyunlarının ve fıkraların yazarıdır. Saatov, eserlerinde toplumsal hayattaki çeşitli sorunları ele almıştır ve insanı hayrete düşürecek sanatsal üsluplarla onları dile getirmeyi başarmıştır. Saatov'un eserlerinin ana temaları, öğrenci hayatı, etik konular, toplumdaki ekonomik konulara yaklaşım, açgözlülük, küstahlık, alçaklık, hainlik ve güçsüzlüktür. Yazarın tüm eserleri incelendiğinde yazarlık yeteneğinin gazetecilik yönüyle geliştiğini söylemek mümkündür. Yazar, bir gazeteci gözüyle olaylara dikkat etmiş ve onları kaleme almıştır. Habercilik yapması, onun eserlerindeki konuları günlük hayattan almasını sağlamıştır. Saatov, Kırgız edebiyatının önemli simalarından biri olmasına ve Kırgız halkının yaşamından izler barındıran birçok hikâyeye, uzun hikâyeye, deneme, tiyatro ve hiciv türünde eserler kaleme almasına rağmen Kırgız edebiyatıyla ilgili kaynaklarda kendisiyle ilgili çok fazla bilgiye rastlanmamaktadır. Bu noktada, bu çalışmada, Saatov'un *Ak Dil* isimli eserinde yer alan "Tekrar Doğan Güneş Işığı" adlı hikâyeye, hikâyenin yapı unsurları olan olay örgüsü, şahıs kadrosu, zaman, mekân, anlatıcı ve bakış açısı ve anlatım teknikleri alt başlıklarında ele alınarak üslup yönünden incelenecektir.

1. Hikâyenin Yapı Unsurları Açısından İncelenmesi

1.1. Olay Örgüsü

Hikâyenin olay örgüsü aşağıdaki metin halkalarından meydana gelmektedir:

- I. Hasta olan oğlunun yanına gitmekte olan Taştanbek üç yıl önce yanında hizmetçi olarak çalıştığı Rus beyi Egor ile karşılaşır.
- II. Egor üç yıl önce kaybolan kısırağının hesabını sorup Taştanbek'e silah çeker. Bu sırada Vasiliy adındaki bir Rus genç gelip Taştanbek'i onun elinden kurtarır ve ona artık Sovyet hükümetinin kurulduğunu, kurulan bu yeni hükümetin fakir fukaraların hükümeti olduğunu, kendilerine yardım edeceğini söyleyip gider ve Taştanbek, hasta ve aç susuz yatmakta olan oğlu Osmon'a kavuşur.
- III. Aradan bir süre geçtikten sonra, Afanasev ile Sapar, Taştanbek'in yanına gelip kendilerinin yeni kurulan Sovyet hükümetinin temsilcileri olduklarını ve bu yeni

- hükümetin onlara yardımcı olacağını, oğlu Osmon'un da hastanede yatıp iyileşmesi gerektiğini söyleyerek onları alıp giderler.
- IV. Osmon hastanede tedavi görmeye başlar ve o sırada Egor'un kızı Nina ile karşılaşır. İkili sohbet ettiklerinde, Nina, annesi Mariya'nın öldüğünü, öz babasının Egor değil, Afanasev olduğunu ve annesi Mariya'yı üvey babası Egor'un öldürdüğüne dair duyumlar aldığını söyler.
- V. Sahip olduğu her şey yeni kurulan Sovyet hükümeti tarafından elinden alınan ve bu duruma çok öfkelenip kinlenen Egor, çıkar yol olarak Ayathan adındaki dinî önder ve "ak padişah" döneminin subayı olan Grişa ile gizlice görüşüp onlarla fikir alışverişinde bulunur.
- VI. Egor, kendisini malından mülkünden mahrum bırakan yeni hükümetten intikam almak için göstermelik olarak Taştanbek ile arasını düzeltmeye ve onu kendi tarafına çekmeye çalışır. Ancak Taştanbek ona kanmaz.
- VII. Nina'nın Osmon gibi gençlerle köy köy dolaşıp yeni kurulan hükümet adına propaganda yapması Egor'un yarasına tuz basar. Kızının Osmon ile arasının iyi olduğunu bilen Egor, sinsi planını devreye sokar ve Taştanbek ile Osmon'a yardım etme bahanesiyle içinde zehirli et bulunan yardım torbasını kızı Nina ile gönderir ve zehirli eti yiyen Taştanbek'in bir gün sonra ölüm haberi duyulur.
- VIII. Taştanbek'in defin işlemi tamamlandıktan sonra, Vasiliy ile Sapar bitkin bir hâlde olan Osmon'u alarak Devrim Komitesi Başkanı olan Afanasev'in yanına giderler. Afanasev onlara Nina'nın, babası Egor'un kendisini kandırıp zehirli et gönderdiğini, bunu da akşam gizlice evlerine gelen iki askere babası anlatırken duyduğunu ve babasıyla kavga ettiklerini, bu olaydan sonra kendisini sağ bırakmayacaklarını yazdığı mektubu okur. Daha sonra onlar kendi aralarında istişare yapıp Nina'yı bulmak, Egor'u ve o iki askeri yakalamak için plan yaparlar.
- IX. Yapılan bu plan gereği Osmon "tüccar" kılığına girerek kadı Ayathan ile tanışır ve ticaret yapacak büyük tüccarlar ile görüştürmesi için ondan yardım ister. Kadı Ayathan da Atabay'ı yanına çağırır ve onu Egor ile görüştürmesini emreder. Ancak Egor, Osmon'u hemen tanıyıp onu tekme tokat dövmeye başlar ve sonunda Osmon da Nina'nın olduğu bodruma kapatılır.
- X. Yaşanan bu hadiseden sonra, Bolşeviklerden korkup endişelenmeye başlayan kadı Ayathan ve Atabay kendi aralarında konuşurlar. Verdiği görevleri layıkıyla yerine getirmeyip iş bitiremeyen bir beceriksiz olduğu için Ayathan'ın Egor'dan artık soğumuş olmasından dolayı Atabay, Egor ve Grişa'ya karşı aşağılayıcı tavır sergiler.
- XI. Atabay'ın bu aşağılayıcı tavrına karşılık Egor ile Grişa sinsi bir plan yapıp ona zehirli kımız içirmek isterler. Ancak Ayathan, Osmon ile konuşmaya gittiği esnada tesadüfen onlarla karşılaşır ve zehirli kımızı birlikte içmeleri sonucu Ayathan ve Grişa zehirlenip

ölür. Egor'un ise zehirli kımızı içmeyip arkasına döktüğünü fark eden Ayathan'ın casus askeri bağırarak dışarıya koşar.

XII. Orada bulunan herkes Egor'u tekme tokat dövmeye başlar. Bodrum kapısında Ayathan'ı beklediği sırada bağırış çağırışları duyan Atabay ise koşarak gelir ve Egor'u öldürür. Bu kargaşa sırasında içeriye girmiş olan Bolşevikler ise Osmon ve Nina'yı kapatıldıkları o bodrumdan kurtarırlar.

1.2. Şahıs Kadrosu

Asıl Kahramanlar: Taştanbek, Osmon.

Hasım/Karşı Gücü Temsil Eden Kişiler: Egor, Grişa, Ayathan (Kadı), Atabay, Casus Asker.

Yardımcı Karakterler/Kişiler: Nina, Afanasev, Sapar, Vaska.

Fon Karakterler/Figüratif Kişiler: Sarıbay, Aycamal, Mariya, Başhekim.

Taştanbek: Hikâyenin asıl kahramanlarındanıdır. Aycamal'ın kocası, Osmon'un babasıdır. Yoksul, merhametli, fedakâr, çalışkan, mütevazı ve duygusal bir karakterdir. Yazar, onu uzun boylu, iri yarı olarak tanıtır. Ürkün'den¹ önce Rus beyi Egor'un hizmetçiliğini yapmıştır. Ürkün ve sonraki olaylar sırasında eşi Aycamal'ı, kızını ve küçük oğlunu kaybetmiştir. Ürkün sırasında kaçıp gittiği Turfan'da üç yıl kaldıktan sonra tekrar vatanına dönmüştür. Yeni kurulan Sovyet hükümetinin verdiği araziye ev yapıp hayatta kalan tek oğlu Osmon ile yaşamını devam ettirir. En sonunda da Sovyet hükümetinin kurulmasıyla tüm malının ve mülkünün elinden alınarak fakir fukaraya verilmesini hazmedemeyen Egor tarafından zehirlenerek öldürülür.

Osmon: Hikâyenin iki asıl kahramanından biridir. Taştanbek ve Aycamal'ın oğludur. Soyadı, Taştanbekov'dur. Çalışkan, alçak gönüllü, merhametli ve vefalı bir karakterdir. Hikâyede fiziksel özelliklerinden bahsedilmemektedir. Ürkün'den önce Rus zengini Egor'un hizmetçisi olarak çalışmıştır. Ürkün sırasında babasıyla birlikte Turfan'a kaçmıştır. Turfan'da zenginlerin ekinlerini ekip otlarını biçmiş ve hayvanlarına bakmıştır. Üç yıl sonra tekrar

¹ "Ürkün, 1916 yılında Türkistan halkının Çarlık Rusya'nın Türkistan'daki Ruslaştırma ve kolonileştirme politikasına karşı yürüttüğü özgürlük ayaklanması ve bu ayaklanma neticesinde Rusların soykırıma varan sert tutumu karşısında halkın canını kurtarmak umuduyla Çin'e göç etme hadisesine Kırgız sahasında verilen addır. Bu ayaklanma sadece Kırgız sahasında olmamış, fakat Kırgız halkının ayaklanması başka yerlere göre çok şiddetli geçerek büyük can ve mal kayıplarıyla sonuçlanmıştır" (Duman, 2017, s. 163). "Ürkün olayı bir halkın nasıl yok edilmek istendiğinin, Rus Çarı'nın Kırgız halkı üzerindeki baskı ve zulmünün göstergesidir. Toprakları ellerinden alınan, her yerde gördükleri baskı, zulüm ve tecavüzler sonucu varlık alanları çığneden, onurları ayaklar altına alınan Kırgız halkı, tahammül gücünü yitirerek, Çin'e doğru yola çıkar. Ancak Çin sınırının yüksek dağları ile eli kanlı Rus askerleri arasında sıkışan halkın kaynaklara göre yüz binlercesi soğuktan ve açlıktan hayatlarını kaybetmişler kurda kuşa yem olmuşlardır. Geride kalanlar ise, Rus askerinin silahlarından çıkan mermilerle katledilirler. Ürkün olayı, bir katliamın olması yanında, bir direnişin de öyküsüdür" (Azap, 2018, s. 128). Sonuç olarak, Ruslar bu ayaklanmayı kanlı bir şekilde bastırmıştır. "Kırgız Türkleri için, bir nevi soykırımla sonuçlanan bu ayaklanmada ölen Kırgız Türklerinin sayısı bir netlik kazanmamış olmasına rağmen, bu konuda farklı görüşler ileri sürülmüştür: Bu sayı bazı araştırmalara göre 300.000, bazılarına göre 100.000, kimilerine göre ise 274.000 kişiyi bulmuştur" (Köylü, 2016, s. 137).

vatanına dönmüş ancak çiçek hastalığına yakalanmıştır. Yeni kurulan Sovyet hükümetinin temsilcileri olan Afanasev ve Sapar tarafından tedavi görmesi için hastaneye yatırılır ve orada Egor'un kızı olan Nina ile karşılaşır. Tedavi olduktan sonra komsomol birliğinin sekreteri olur ve yeni kurulan Sovyet hükümeti adına aktif rol alır. Babası Taştanbek'in Egor tarafından öldürüldüğünü öğrendikten sonra Sovyet hükümeti temsilcilerinden, Egor'u yakalama ve Nina'yı bulma görevinin kendisine verilmesini ister. Kılık ve kimlik değişikliği yaparak Egor'un ticaret yaptığı Ayathan ile görüşmeye gittiğinde Egor tarafından tanınır ve yaralanır ve Nina'nın hapsedildiği bodruma kapatılır. Hikâyenin sonunda Bolşevikler tarafından kurtarılır.

Egor: Hikâyenin en önemli hasım/karşı güç kahramanıdır. Mariya'nın kocası, Nina'nın üvey babasıdır. Yazar, onu kısa boylu, tumbul olarak tanıtır. Hikâyenin en başından itibaren zalim, acımasız ve küstah tabiatını muhafaza eden bir karakterdir. Rus Çarlığı döneminin zenginlerindedir. Taştanbek ve Osmon gibi fakir fukaraları bedava çalıştırıp onlara işkence de etmiştir. Zenginliğini kullanarak Afanasev'in eşi olan Mariya'yı kandırıp kendine eş etmiş, ancak daha sonra işkence ederek onu öldürmüştür. Yeni kurulan Sovyet hükümetinin her şeyini elinden almasını ve fakir fukaralara vermesini hazmedemeyip Bolşeviklere karşı çalışanlarla gizlice iş birliği yapar. Sovyet hükümeti kurulduktan sonra, Taştanbek'e hiç kötülük etmemiş gibi davranmaya ve yaklaşmaya çalışması, onun ikiyüzlü bir kişi olduğunu da göstermektedir. Kızı Nina ile zehirli et göndererek Taştanbek'i öldürür. Bunu eski rejim taraftarlarıyla iş birliği için yapmıştır ama asıl niyeti Taştanbek'e kendisinin topraklarının verildiğini düşünmesidir. Taştanbek'i öldürdüğünü öğrenen üvey kızı Nina'yı da yanında götürerek izini kaybettirir ve Nina'yı bodruma kapatır. Kılık ve kimlik değişikliği yaparak kendisini yakalamaya gelen Osmon'u tanır ve onu da Nina'nın hapsedildiği bodruma kapatıp eziyet eder. Atabay'ı öldürmek için Grişa ile birlikte hazırladığı zehirli kımızla Ayathan'ın ölümüne sebep olur. Hikâyenin sonunda Atabay tarafından öldürülür.

Grişa: Hikâyenin ikinci dereceden hasım/karşı güç kahramanlarından. Yazar, onu tek gözlü, büyük burunlu olarak tanıtır. Rus Çarlığı döneminin subaylarından. Merhametsiz ve sınırlı bir karakterdir. Eski rejim taraftarıdır. Yeni kurulan Sovyet hükümetine karşı sürekli olarak Egor ile birlikte hareket eder. Atabay'ı öldürmek için Egor ile beraber hazırladığı zehirli kımızdan içmek zorunda kalır ve zehirlenerek ölür.

Ayathan (Kadı): Hikâyenin ikinci dereceden hasım/karşı güç kahramanlarından biridir. Hikâye içerisinde fiziksel özelliklerinden bahsedilmemektedir. Zalim, hunhar, kurnaz ve kibirli bir karakterdir. Pişpek'teki merkez camiye kontrol eden bir din adamıdır. Eski rejim adına hizmet etmektedir. Yeni kurulan Sovyet hükümetine karşı Egor'la iş birliği yapar. Egor ile Grişa'nın Atabay'ı öldürmek için hazırladıkları zehirli kımızdan içerek ölür. Yazar, Ayathan tipiyle, dinî duygu ve konuları kendi menfaatlerine alet edenleri deşifre etmektedir. Bu tipin isminin "Ayat/Ayet" olması da yazarın onun karakteriyle yaptığı iş ve ismi arasında bir ironi yaratmak istemesinden kaynaklanmış olabilir. İsmi "Ayet" ve mesleği de kadılık olan bir kişinin haksızlık ve zulüm yapması, yazarın bu konuyu ironik şekilde işlemek istemesinden kaynaklanmaktadır.

Atabay: Hikâyenin ikincil dereceden hasım/karşı güç kahramanlarından biridir. Yazar, onu tumbul ve kirli sakallı olarak tanıtır. Acımasız, kurnaz ve kibirli bir karakterdir. Eski rejim taraftarıdır ve Ayathan'ın yardımcısı konumundadır. Yeni kurulan Sovyet hükümetine karşı Egor ile iş birliği yapar ancak Bolşeviklerin kendilerinden daha üstün güçte olduklarını anladıktan sonra Egor'a karşı düşüncesi ve tavrı değişir. Bu da onun, yazar tarafından, her zaman menfaat ve güç neredeyse o tarafa yönelen insanların sembolü olarak kullanıldığını düşündürür. Hikâyenin sonunda Ayathan'ın zehirlenerek ölmesine sebep olan Egor'u öldürür.

Casus Asker: Hikâyenin ikinci dereceden hasım/karşı güç kahramanlarından biridir. Hikâye içerisinde fiziksel özelliklerinden bahsedilmemektedir. Acımasız ve kurnaz bir karakterdir. Ayathan'a istihbarat sağlayıp hizmet eder. Ayathan'ın zehirlenerek ölmesine Egor'un sebep olduğunun öğrenilmesini sağlar. Aslında olumsuz bir karakter olmasına rağmen olayların çözümünde istemeden de olsa olumlu rol oynar.

Nina: Hikâyenin yardımcı kahramanlarından biridir. Mariya ve Afanasev'in öz, Egor'un ise üvey kızıdır. Hikâyede fiziksel özelliklerinden bahsedilmemektedir. Merhametli, alçak gönüllü, yardımsever ve dürüst bir karakterdir. Sovyet döneminde öz babası Afanasev sayesinde hastanede hemşire olarak çalışmaya başlar. Küçüklüğünde üvey babası Egor'un yanında hizmetçi olarak çalışan Osmon ile yıllar sonra hastanede karşılaşır. Daha sonrasında Osmon ile birlikte Sovyet hükümeti adına faaliyetlerde bulunur. Üvey babasının kendisini kullanarak Taştanbek'e zehirli et gönderdiğini öğrendiğinde, ona söylediği ağır sözler ve öğrendiklerinden dolayı kendisinin sağ kalmayacağını düşünür ve olan biten her şeyi yazdığı mektubu pencereden dışarıya atarak gerçeklerin öğrenilmesini sağlar. Üvey babası tarafından bodruma hapsedilen Nina, hikâyenin sonunda Bolşevikler tarafından kurtarılır.

Afanasev: Hikâyenin yardımcı kahramanlarından biridir. Mariya'nın eski kocası, Nina'nın öz babasıdır. Soyadı, Petr Yakovleviç'tir. Yazar, onu iri yapılı, tumbul olarak tanıtır. Merhametli, yardımsever ve idealist bir karakterdir. Yeni kurulan Sovyet hükümetinin temsilcisi ve Devrim Komitesi'nin başkanıdır. Ürkün'den dönen Taştanbek ile Osmon'u ziyaret edip yeni kurulan Sovyet hükümeti adına onlara yardım eder. Nina'nın yazdığı mektupla Taştanbek'in ölümüyle ilgili gerçekleri öğrenir ve Osmon'u da bu konuda bilgilendirir. Osmon'un, babasının katili olan Egor'u yakalamak ve Nina'yı bulmak istemesi üzerine onu görevlendirir.

Sapar: Hikâyenin yardımcı kahramanlarından biridir. Hikâyede fiziksel özelliklerinden bahsedilmemektedir. Çalışkan, yardımsever ve itaatkâr bir karakterdir. Yeni kurulan Sovyet hükümetinin temsilcilerindendir ve Afanasev'in yardımcısı konumundadır. Ürkün'den dönen Taştanbek ile Osmon'u Afanasev ile birlikte ziyaret edip çiçek hastalığına yakalanmış olan Osmon'u hastaneye götürür. Babasının katili olan Egor'u yakalamak ve Nina'yı bulmak için görevlendirilen Osmon'la birlikte derviş kılığında hareket eder.

Vaska: Hikâyenin yardımcı kahramanlarından biridir. Gerçek adı Vasiliy'dir. Yazar, onu iri yarı, sarı saçlı olarak tanıtır. Merhametli, yardımsever, cesur, çalışkan ve çevik bir

karakterdir. Afanasev onu “Babası sürgünde ölmüş. Annesini tifo hastalığından kaybetmiş. Hem annesiz hem babasız yetim kalan küçük çocuk, yetişme çağında fabrikada işe girip çalışarak kendi göbeğini kendisi kesmiş. Devrimdeki işlere aktif bir şekilde katılmış” (Saatov, 1990: 24). şeklinde tanıtır. Yeni kurulan Sovyet hükümeti adına hizmet eder. Ürkün’den dönen Taştanbek’i Egor’un elinden kurtarıp ona Sovyet hükümetinin kurulduğunu müjdelir. Fakir fukaraya arazi dağıtmak için düzenlenen toplantıda konuşma yaparak halka yeni kurulan Sovyet hükümetinden bahseder.

Sarıbay: Hikâyenin fon karakterlerindedir. Hikâyede fiziksel ve karakteristik özelliklerinden bahsedilmemektedir. Tuyuk-Car bölgesinde yaylacılık yapan, varlıklı biridir. Egor’a bir düve verecek olması ve Aycamal’a koyunlarını sağması karşılığında katık vermesiyle bahsi geçmektedir.

Aycamal: Hikâyenin fon karakterlerindedir. Taştanbek’in eşi, Osmon’un annesidir. Hikâyede fiziksel ve karakteristik özelliklerinden bahsedilmemektedir. Osmon’dan küçük oğlu ve kızı ile birlikte Tuyuk-Car bölgesinde derme çatma bir çadırda yaşayıp bir miktar katık karşılığında Sarıbay’ın koyunlarını sağmıştır. Ürkün’e sebep olan kargaşa sırasında vurularak ölmüştür.

Mariya: Hikâyenin fon karakterlerindedir. Nina’nın annesidir. Hikâyede fiziksel özelliklerinden bahsedilmemektedir. Yardımsever, merhametli ve şefkatli bir karakterdir. Rus-Tuzem okulunda öğretmen olarak çalıştığı sırada zenginliğine güvenen Egor’un kandırması sonucu kocası Afanasev’i terk edip Egor’a kaçmıştır. Egor’un hizmetçisi olarak çalışan Taştanbek ve Osmon’a daima yardım etmiştir. Osmon’a okuma yazma öğretip güzel nasihatlerde bulunmuştur. Egor’dan sürekli şiddet görmüş ve genç yaşta ölmüştür.

Başhekim: Hikâyenin fon karakterlerindedir. Yazar, onu gür sakallı, gözlüklü olarak tanıtır. İyi niyetli ve yardımsever bir karakterdir. Hastaneye yatırılan Osmon’u tedavi eder ve ona okuma yazma öğretir.

1.3. Zaman

Hikâyenin yazılış tarihi tam olarak bilinmemekle birlikte tahminî olarak 1970-1980 yılları arasındadır. Bu hikâyede zaman yazar tarafından net olarak belirtilmemiştir. Yazar hikâyenin bazı bölümlerinde geriye dönüş tekniğini kullanır. Yazarın, “Ürkün’den bir önceki sene bir dönüm araziyi öküzü ile tek başına sürüp ekin eken ve ücret karşılığı bir pud buğday isteyen Taştanbek’i fena dövüp kafasını yarmıştı” (Saatov, 1990, s. 53) ve “Aycamal’ı uzun zamandır sakladığı küçücük eti tam kazana atarken dışarıdan insanların telaşlı sesleri gelmeye başladı. Göz gözü görmeyen kalabalık ve kargaşada tembel kısırağa eşini ve çocuklarını oturtan Taştanbek de milletle birlikte kaçmaya başladı. Ak padişahın silahlı askerleri geçidi kapatıp korkup kaçan milleti kuş avlar gibi vurmaya başladıklarında Aycamal’a da bir ok değdi. Görecek günleri varmış, Taştanbek iki oğlu ve bir kızı ile zor Turfan’a ulaştı. Gariban milletin başına gelen bu felaket ve kıtlık, Taştanbek’ten küçük oğlunu ve kızını aldı.” (Saatov, 1990, s. 11) şeklindeki sözleri, geriye dönüşlerin yapıldığı kısımlarda anlatılan olayların genel olarak Ürkün öncesi ve Ürkün sırasında geçtiğini göstermektedir.

Hikâyenin vaka zamanı ise tahminî olarak 1920-1925 yılları arasındadır. Egor ile karşılaşan Taştanbek'in üç yıl önce yaşanmış olan Ürkün'ü hatırlaması, Taştanbek'i Egor'un elinden kurtaran Vaska'nın ona Sovyet hükümetinin kurulduğunu söylemesi bunun kanıtıdır.

Hikâyedeki olaylar tahminî olarak on yıllık bir zaman dilimine yayılsa da ana olaylar zinciri birkaç ayda gerçekleşmektedir.

Yazar hikâyede zaman unsurunu hem gece hem de gündüz olarak işlemektedir. "Gündüz", Taştanbek'in hasta olan oğluna yemek bulmaya çalıştığı; Nina'nın komsomola yeni üye olan gençler ile propaganda yapıp köy köy dolaştığı; Vasiliy ile Sapar'ın Taştanbek'in cenazesinin defin işleri ile meşgul olduğu zamanı ifade eder. "Gece" ise, Taştanbek'in derme çatma alaçıkta şiddetli yağın yağmura maruz kaldığı ve geçmişle ilgili düşünüp içsel hesaplaşmalar yaşadığı zaman olarak hikâyede yer alır.

Hikâyede ilkbahar ve yaz mevsiminden de bahsedilir. İlkbahar ve yaz mevsimi, Taştanbek ve Osmon'un yaşadığı zorlukların simgesidir. Normal hayata bakıldığında, en zor mevsim kıştır ancak bu hikâyede ilkbahar ve yaz mevsiminin de sıkıntılı geçmesi, kahramanların yaşadıkları hayatın zorluğundan kaynaklanmaktadır.

1.4. Mekân

Bu hikâye genel olarak Bişkek ve civarındaki Tuyuk Car, Kök-Döbö bölgelerinde geçmektedir. Hikâyedeki mekânlar olay örgüsüne bağlı olarak çeşitlilik göstermektedir. Hikâyede olayların gerçekleştiği mekânlar incelendiğinde hem açık hem de kapalı mekânların olduğu görülmektedir. Taştanbek ile Egor'un karşılaştığı, Egor'un Taştanbek'e silah doğrulttuğu ve Vasiliy'in Taştanbek'i Egor'un elinden kurtardığı nehir kenarı, arazi paylaşmak için toplantı düzenlenen bozkır, Taştanbek'in defnedildiği mezarlık ve Atabay'ın Osmon'u Egor ile görüştürmeye götürdüğü avlu açık mekânlar; Taştanbek'in eşi ve çocuklarının kaldıkları çadır, Taştanbek ve oğlu Osmon'un kaldığı alaçık, Osmon'un tedavi görüp Nina ile karşılaştığı hastane, Egor ve kızı Nina'nın yaşadığı ev, Taştanbek ve oğlu Osmon'un yaşadığı gecekonda, Afanasev, Vasiliy, Sapar ve Osmon'un konuşup Egor'u yakalamak ve Nina'yı bulmak için plan yaptıkları oda, Osmon'un Ayathan ile tanışıp görüştüğü cami, Osmon ve Nina'nın kapatıldığı bodrum ise kapalı mekânlardır.

Mekânlar somut ve soyut olmak üzere ikiye ayrılır. Bu hikâyede geçen mekânların tamamı somut mekânlardır. Hikâyede olayların gerçekleştiği bazı mekânlar tasvir edilmiştir.

Tasvir edilen açık mekânlar:

Taştanbek ve oğlu Osmon'un kaldığı alaçığın bulunduğu yer;

"Ürkün'den önce bu bölge tepeli tümsekli, boz toprak kaplı, uçsuz bucaksız bir bozkırdı. Akrep, iri ve zehirli örümcekler yazın sıcak günlerinde karınca gibi çoğalır, onların zehrinden dünyası değişen insanlar da çok olurdu. Seyrek yetişen çam ağacı gibi her yerde üzeri kamışlarla kaplı derme çatma gecekondularda, uçsuz bucaksız bozkırda tündüğünden duman çıkaran boz üylerde² ve derme çatma

² Kırgızların ve göçebe halkların üzeri keçe ile kaplı çadırı.

alaçıklarda³ Taştanbek gibi fakir fukaralar yaşardı." (Saatov, 1990, s. 15-16) şeklinde tasvir edilir. Bu tasvirde açık mekânın geçmişteki hem fiziki hem de sosyal özellikleri yer almaktadır.

Yazar, aynı mekânı Ürkün'den sonra Taştanbek ve Osmon ile birlikte;

"İki zavallıya acıyıp onların dertlerini paylaşır gibi güneşi kapatan yağmur bulutları dağılıp yeni yeşermiş kamışlar rüzgârın yönüne göre eğiliyordu. Güzel bir koku gelip her yere yayıldı. Suyu ördekler konup bildircinlar ötüyordu. Bunların hepsi Osmon'un doğup büyüdüğü vatanına olan hasretini dindirip hastalığını unutturuyordu." (Saatov, 1990, s. 16) şeklinde daha olumlu özelliklerle yansıtmaktadır.

Aynı mekân daha sonra;

"Gökyüzü masmavi ve berraktı. Sorgucunu titreten pis kokulu ibibik kuşu Taştanbek'ten ürkmüş gibi uçuverdi. Yeni yeşermiş kamışlara, etraftaki otlara alaçığın tepesindeki berrak damlalar damlayıp ışıdayarak kayboluyordu. Alaçığın yanından akan nehir, yatağından taşacak gibiydi." (Saatov, 1990, s. 17) şeklinde tasvir edilir. Yazar, tabiatı iyi tanıyan bir gözle çevreye bakmakta ve birçok ayrıntıyı yansıtmaktadır. Yazarın aynı mekânı farklı tabiat olayları ve farklı zaman dilimlerinde işlemesi de ayrıntılara dikkatinin sonucudur.

Arazi paylaştırmak için toplantı düzenlenen bozkır;

"İssiz, yaprak bile kıvılcıdamayan bozkırın tam bu bölgesinde bir tane yabani söğüt ağacından başka hiçbir şey yoktu. Etraf yemyeşil olup güneş güçlü şefkatini eksik etmiyordu." (Saatov, 1990, s. 23) şeklinde tasvir edilir.

Taştanbek'in yaşadığı gecekonduyunun etrafı;

"Kürekle yeni kazılmış dörtgen arazinin toprakları kül gibi ufalanıp üzeri tırmıklanarak bir şeyler ekilmiş gibiydi. Onun etrafında ise sırasıyla dikilmiş küçük söğüt ağacı fidanları vardı." (Saatov, 1990, s. 34) şeklinde tasvir edilir. Mekânın tanıtımı, Taştanbek'in çalışkanlığıyla örtüşür biçimdedir.

Atabay'ın Osmon'u Egor ile görüştürmeye götürdüğü avlu;

"Atabay "beye" hiçbir şey demeden, onu odadan odaya, kapıdan kapıya geçirip sonunda avlusu geniş, bir büyük ağacın gölgesinde sızarak akan suyu olan, minder serilmiş ve yastık konulmuş bir sedire götürdü. Ağacın gövdesine çivilenmiş kafeslerde bildircinlar ötüyorlardı. Köşedeki ahırda dört beş at bağlı hâlde duruyordu. Avlunun içinde üç kapı, bir de büyük dış kapı vardı" (Saatov, 1990, s. 46) ve "Atlı bir kişinin boynunu uzatsa bile göremeyeceği kadar yüksek duvarlı bu avlunun içi, mezarlık gibi sessiz, havasız ve çok sıcaktı. Bal peteği gibi sıralanan küçük pencerelerden birileri bakıyormuş gibiydi." (Saatov, 1990, s. 46) şeklinde tasvir edilir. Bu mekânın, yoksulların mekânından farklı olması, etrafının çok yüksek bir duvarla çevrilmesi, halkı ezmekte olduklarını ve gizli işler yaptıklarını mekân üzerinden de belirtmek üzere yazar tarafından kullanıldığının

³ Bahçelerde ve yaylalarda geçici konut olarak kullanılan, üzeri dallarla, çeşitli bitkilerle ya da hasırla örtülen küçük barınak.

göstergesidir. Yazar bu mekânda, minderler, ötüşen bıldırcınlar, bağlı atlar ile diğer mekânlardan farklı ayrıntılar vermek suretiyle yaşantıların farklılığını vurgulamaktadır.

Tasvir edilen kapalı mekânlar:

Taştanbek ve oğlu Osmon'un kaldığı alaçık;

"Kamışlardan yapılan alaçığin içi çulha kuşunun yuvası gibi sıcacıktı. Altına yeni yeşermiş kamışları döşeyip üzerine içinden yünleri çıkmış, eski bir döşegi serdikten sonra kamış tohumları ile doldurulmuş yastığı koyup Osmon'u oraya yatırırtdı." (Saatov, 1990, s. 16) şeklinde tasvir edilir. Bu tasvirde, alaçıklar normal şartlarda keçeden yapılırken buradaki küçük alaçığin kahramanların elde edebildiği malzeme olan kamışlardan yapılan geçici bir sığınma yeri olduğu anlaşılmaktadır.

Taştanbek ve oğlu Osmon'un yaşadığı gecekondur;

"Nina derme çatma gecekondunun eski iplerden bağlanmış kırık dökük kapısını açıp içeriye girdi. Başköşeye serilmiş eski post, yıpranmış iki döşek, bir yastık, bakır ibrik ve tahta kap kacıktan başka evde değerli hiçbir şey yoktu. Odun külüyle dolmuş olan ocakta, küçücük bir kara kazan asılı duruyordu. Onun yanında iki deste kuru kamış ve ucu yanmış uzun bir köşegi yatıyordu. Dişleri kırılmış tahta tırmık ile sapı yeni geçirilmiş eski demir küreği bir köşeye saklamışlar." (Saatov, 1990, s. 34) şeklinde tasvir edilir. Bu mekân tasviri, Taştanbek ve oğlu Osmon'un Sovyet döneminde de fakirliklerini yansıtmaktadır.

Osmon ve Nina'nın kapatıldığı bodrum;

"Çamur kokan, karanlık bodrumun bir köşesinde otun üstünde yatıyordu." (Saatov, 1990, s. 49) ve *"Hiç güneş girmeyip her zaman karanlık olan bodrum, bir anda aydınlanıverdi."* (Saatov, 1990, s. 55) şeklinde tasvir edilir.

Yazarın bu hikâyede kapalı mekânlarla ilgili çok fazla ayrıntıya girmediği, dış mekânlar üzerinde daha detaylı durduğu söylenebilir. Bu da genel olarak yaşanan göçebe hayatla ilgili olabilir. Göçebe kültüründe odalar dolusu eşyalar ve bu eşyaların kişilik üzerinde bir etkisinin veya kişilik göstergesi olması söz konusu değildir.

Eserde coğrafi yer isimleri olarak Turfan, Tuyuk-Car, Kök-Döbö geçse de bunlarla ilgili ayrıntılı tasvirler ve tanımlar yer almamaktadır.

1.5. Anlatıcı ve Bakış Açısı

Bu hikâyede hâkim bakış açısı karşımıza çıkmaktadır. Yazar, kişi ve olayların öncesini, içinde bulunduğu hâli ve sonrasını; yarattığı itibari karakterlerin gördüklerini, duyduklarını, duygu ve düşüncelerini, kafasından ve gönlünden geçenlere kadar her şeyi bilen durumundadır.

Yazarın Egor'la ilgili olarak "küstaşça" sözünü kullanması, bu kahramana karşı olumsuz bakış açısına sahip olduğunu gösterir. Taştanbek'in heybesindeki şişkinliğin hasta oğluna götürdüğü ekmek olduğunun anlaşılması, Taştanbek hakkında bir acıma duygusu

uyandırmakta, Egor'un isteği ve sözleri ise, onun acımasız bir kişiliğe sahip olduğunu göstermektedir. Yazarın bir Rus'u bu şekilde göstermesinin sebebi, Rus'un, henüz Sovyet değil, Çarlık Rusya'sının zihniyetini yansıttığıdır. Egor'un "*Şunun dediğine bak! Senin gibi bir züğürtten hayır gelir mi bana! Bunlar yeni kanun çıkarıp zenginlerin malını mülkünü ellerinden alıp ortak kullanım için vereceklermiş. Ortak kullanıma vermeyi ben size göstereceğim.*" (Saatov, 1990, s. 13) şeklindeki sözleri de bunun delilidir. Yazar olumsuz tip olan Egor'un ağzından, "*Sen kötülük yapmadıysan senin gibi hayırsız fakirler bizi yönetimden indirip şimdi kendi hükümünü sürdürmekte*" (Saatov, 1990, s. 13) sözlerini vermekle, yeni yönetime karşı olumlu düşünce yaratmak ister.

Yazar, Taştanbek'i Egor'dan kurtaran Vasiliy'in "*Bunlara kalırsa, bu sahtekârlar bizi yakıp yıkmak, sonumuzu getirmek istiyorlar. Yok öyle bir şey, artık onlar bize bir şey yapamayacaklar. Çünkü artık Sovyet yönetimi geldi. Bu, fakir fukaranın hükümeti*" (Saatov, 1990, s. 14) sözleriyle, Sovyet yönetimine olan bakış açısını açık bir şekilde dile getirmektedir. Burada, yazar, Çarlık Rusya'sında ağır baskılar altında ezilen halkların, Sovyet yönetimini gerçekten bir kurtuluş olarak gördüklerini göstermek üzere bu ifadeleri kullanabileceği gibi, yazarın kendisini bir Sovyet yazarı olarak bunları yazmak zorunda hissettiği veya gerçekten bunlara inandığı için bu sözlere başvurduğu da düşünülebilir. Taştanbek'in Sovyet hükümeti temsilcilerine söylediği "*O zaman siz bizimkilersiniz.*" (Saatov, 1990, s. 20) şeklindeki söz, yazarın sözü gibidir. Zor durumda olanlara yeni yönetimin yardım etmesinin işlenmesi, Osmon'un hastaneye yatırılması, Taştanbek'e arazi verilmesi de yeni yönetim lehine propagandadır. Yazar, Afanasev'e edilen teşekkürlerin Lenin'e edilmesini söyleyerek, propagandanın yönünü de açıkça belli etmektedir.

Yazar, Rus Egor'un karşısında zor duruma düşen Taştanbek'in yardımına Sovyet yanlısı bir başka Rus'u getirmekle, Sovyet yönetiminin en büyük propaganda vasıtalarından olan ve bir eserde mutlaka vurgulanması gereken konulardan olan "*halkların kardeşliği*" prensibini de yerine getirmektedir.

Vasiliy'in Egor'a söylediği sözler ve onun silahını alıp gitmesi de eski zihniyetin gücünün artık yok olduğunu gösteren işaretlerdir.

Yazar, Egor'un hanımını bile öldüresiye döven bir kişi olarak göstermekle bu tipin tamamen olumsuz bir karakter olduğunu vurgulamaktadır. Taştanbek'in ölümüne sebep olması da eski yönetime inanan birinin yeni yönetimin mensuplarına karşı nasıl bir tavır içinde olduğunu göstermek açısından eserde bir uç nokta olarak işlenmektedir. Yazar, Taştanbek'i, Egor'a öldürtmek suretiyle onun ve dolayısıyla da onun ait olduğu zihniyetin kötülüğünü vurgulamaktadır.

Yazar, Sovyet yönetimiyle birlikte Rusların elinden toprak alınıp Kırgızlara verildiğini, yeni yönetimin olumlu yanı olarak işler ancak bu toprakların aslında kimin toprağı olduğu üzerinde durmaz.

"Küçük olayın bile büyük bir etki yaratabileceği o zor günlerde casuslar da boş oturmazlar. Belli yerlerde, bunun yanı sıra düşmanın korkunç "yuvasında" bile millî çıkarlar için canlarını tehlikeye

atmış olan hükümetin görececek gözü, duyacak kulağı vardı. Pişpek'teki⁴ merkez camiyi kontrol eden kadı ve adamlarının, son zamanlarda Egor ile sıkı fıkı oldukları ve büyük pazarın olduğu günlerde de Egor'dan mal satın aldıkları casuslar tarafından öğrenilmişti." (Saatov, 1990, s. 43) şeklindeki sözler de yazarın, millî çıkarlarla ilişkili gördüğü yeni yönetime bakış açısını yansıtmaktadır.

"Ağır yük taşıyan bir şeyin temeli sağlam olmazsa, yüksek dağın, hatta hiçbir zaman çökmez gibi görünen ak padişahın oturduğu altın sarayın bile çöküp yerle bir olabileceğini, Ayathan şimdi başına bu iş gelince fark ediyor. Yoksa, bugüne kadar yeni kanunun tellallarını kuytu köşede sıkıştırıp öldürtmek için kendisi gibi zalimleri, hunharları, halkın vebalinden korkmayan güçlü mollaları kullanarak böyle karanlık işleri kendinin işiymiş gibi görmedi mi. Şimdi ise onlar güneşe çamur atamayıp inine çekilmiş birer vahşi hayvan gibi tek tek kayboluyorlar." (Saatov, 1990, s. 48) şeklindeki sözler de, eserde yazarın düşüncelerini hissettiren, Sovyet düşüncesinin söyletildiği bilgece sözler olarak yer almaktadır.

Yazarın Osmon ile Nina ve Nina ile öz babası Afanasev'in durumları konusunu hikâyede belirsiz son olarak bırakmasını ise okuyucuyu eser üzerinde düşünmeye sevk etmek isteği olarak düşünmek gerekir.

2. Hikâyenin Anlatım Teknikleri Açısından İncelenmesi

2.1. Tahkiye/Anlatma Tekniği

Hikâyede bu tekniğin kullanıldığı bazı örnekler şu şekildedir:

Egor tarafından dövülüp bodruma kapatılan Osmon'un kendine geldikten sonraki hâlinin anlatılması:

"Osmon kendine gelip gözlerini açtı. O, çamur kokan karanlık bodrumun bir köşesinde otun üstünde yatıyordu. Kaburgaları sızlayıp taş bağlanmış gibi başını kaldıramıyordu. Elleri, ayakları kelepçeliydi ve susuzluktan kuruyan dudakları çatlamıştı. Kendini zorlayıp bir tarafından diğer tarafına döndüğünde darbe yiyen vücudu çok kötü bir şekilde sızlayıp acıdı. Sanki biri göğsüne basıyormuş gibi nefes bile alamıyordu" (Saatov, 1990, s. 49-50).

Ayathan'ın zehirlenerek ölmesine sebep olan Egor'un halk tarafından dövülmesi:

"Korkudan tüyleri diken diken olan kadınların peçelerinin açılmasına, erkeklerin de şapkalarının yere düşmesine rağmen, o kapıdan bu kapıdan çıkıp koşup gelerek Egor'a daldılar... Fırsat bulanlar sopayla, bulamayanlar da taşla kovalayıp pat küt... O da bu da cin çarpmışçasına fırlayıp yün döver gibi tepikliyorlardı" (Saatov, 1990, s. 53).

Afanasev ve Sapar'ın yardım etmek için Taştanbek ile oğlu Osmon'u ziyaret etmeleri:

"İkisi sohbet ederken uzaktan iki atlı görüldü. Onlar süratli bir şekilde doğrudan alaçığın yanına gelip durdular. Alelacele atlarından inip aynı anda selam verdiler" (Saatov, 1990, s. 20).

Yazar bu teknikle kahramanların başından geçen olayları ve içinde buldukları durumları yansıtmaktadır.

⁴ Kırgızistan'ın başkenti olan Bişkek'in, Sovyetler döneminden önceki adı.

2.2. Geriye Dönüş Tekniği

Hikâyede bu teknik üç yerde kullanılmıştır.

İlk geriye dönüş, Taştanbek'in üç yıl önceki hayatına yapılır. Bu geriye dönüşte anlatılan olay, Taştanbek'in oğlu Osmon ile birlikte Egor'un hizmetçiliğini yapması, Taştanbek'in uzun zamandır görmediği eşi ve çocuklarına kavuşması, Ürkün'ün başlaması ve Taştanbek'in eşini ve çocuklarını da alarak kaçması, Ürkün ve sonraki olaylar sırasında eşini ve çocuklarını kaybeden Taştanbek'in geriye kalan tek oğlu Osmon ile birlikte Turfan'da çalışmasıdır. Bu geriye dönüş, Taştanbek'in özel hayatı ile ilgili birtakım bilgilere ve başından geçen olaylara ulaşmak açısından önemlidir.

İkinci geriye dönüş, Nina'nın Taştanbek'e yiyecek ve içecek götürüp evine döndüğü zamana yapılır. Bu geriye dönüşte anlatılan olay, Egor'un Taştanbek'e yiyecek ve içecek götüren kızını kapıda karşılaması, babası ile sohbet ettikten sonra yatağına yatıp uykuya dalan Nina'nın gelen sesler üzerine uyanması, Egor'un evine gelen Grişa ve Atabay ile gizlice konuşması, Nina'nın babası Egor'un kendisini kullanarak Taştanbek'e zehirli et gönderdiğini duyması üzerine bağırıp çağırarak babasına tepki göstermesi, Atabay'ın öfkelenip Nina'yı odaya kapatması, kendisinin sağ kalmayacağını düşünen Nina'nın olan biten her şeyi anlatan bir mektup yazıp pencereden dışarıya atmasıdır. Bu geriye dönüş, zehirli et göndererek Taştanbek'i öldürmek isteyen Egor'un ne kadar tehlikeli bir karakter olduğunu göstermesi bakımından önemlidir.

Üçüncü geriye dönüş, Ürkün'den bir önceki seneye yapılır. Bu geriye dönüşte anlatılan olay, Taştanbek'in Egor'un arazisinde çalışması, Egor'un emeğinin karşılığı olarak kendisinden buğday isteyen Taştanbek'i dövüp aşağılamasıdır. Bu geriye dönüş, Egor'un zalim ve bencil biri olduğunu okuyucuya sunması bakımından önemlidir.

2.3. Tasvir Tekniği

Hikâyede bu tekniğin kullanıldığı bazı örnekler şu şekildedir:

Egor'un Sovyet hükümeti tarafından elinden alınıp hastaneye dönüştürülen evinin tasviri:

"Etrafı dikili ağaçlarla çevrilmiş, konum olarak da şehrin dışındaki çağlayıp akan nehrin kenarında. Üç odalı, altında bodrum katı olan, kamışla kaplanmış bu ahşap ev..." (Saatov, 1990, s. 25-26).

Hastanede yatan Osmon'a iğne yapmak için gelen Nina'nın tasviri:

"Ağzını beyaz bezle kapatıp beyaz takkesini şakağına kadar çekerek giyinmiş, iki gözü de zar zor görünen bir kız..." (Saatov, 1990, s. 27).

Egor'un evine gelen Atabay'ın tasviri:

"Ala takkesinin tepesinde sarık sarılı, üzerine eteği yırtmaçlı ve yarı ipekli yarı pamuklu bir kumaştan dikilmiş çapan giyen kirlili sakallı Atabay..." (Saatov, 1990, s. 40).

Yazar bu hikâyede uzun tasvirler yapmayıp mekânlar ile karakterleri kısa ve öz olarak tanıtmıştır. Ancak yapılan tasvirler okuyucunun zihninde resim çizecek mahiyettedir.

2.4. İç Konuşma Tekniği

Hikâyede bu tekniğin kullanıldığı bazı örnekler şu şekildedir:

Vasiliy sayesinde Egor'un elinden kurtulup karmaşık duygular içinde olan Taştanbek'in kendi kendine düşünmesi:

"Hayret, diğeri de Rus, bu da Rus. Öyleyse Rus Rus'un tarafını tutmayıp bana sahip çıkması da nedir? Üstelik benim akrabam ya da ahababım da değil... Bu yiğit nereden geldi? Fakir fukaranın hükümeti de ne demek? Bu hükümet nerede? Sorsam mı yoksa sormasam mı? Sorup da başıma bir bela daha alır mıyım? Bu yaptığımı şükredip sessizce gidiversem mi? Hayır, öyle de olmaz" (Saatov, 1990, s. 14).

Hasta oğlu Osmon ile birlikte zor koşullar altında derme çatma bir alaçıkta kalan Taştanbek'in içinde buldukları duruma üzümlüp düşüncelere dalması:

"Yaradan Allah'a işlediğimiz ne günahımız var? Biz kimsenin ekmeğine göz dikmedik. Kendimi bildim bileli gecemi gündüzüme katıp çalışıyor, ekmeğimi taştan çıkarıyorum. Ancak bir iyilik gördüm mü? Yok. Neden böyle? Niçin bu dünya birine hor, birine kıymetli? Biz hep böyle canımızı dişimize mi takıp yaşamaya devam edeceğiz? Yoksa herkesin kaderini Allah'ın alınına yazar dedikleri gerçek mi? Bu arada, o yiğit neden 'Egor artık sizin kılınıza bile zarar veremez' dedi? Evet, ak padişah tahttan düşürülüp yeni kanun kabul edilmiş. O, fakir fukaranınmış. Sonra ne olacak? Biz ne yapacağız? Bu yeni hükümet nerede?" (Saatov, 1990, s. 17).

Yazar bu teknikle kahramanların içinde buldukları ruh hâllerini ve başka kişiler ile ilgili düşüncelerini yansıtmıştır. Yazar iç konuşma tekniğinde salt düz konuşma ile yetinmemekte, kahramanlara kendi kendine sorular sordurarak vermek istediği mesajları hem soru hem de cevap yoluyla okuyucuya iletmektedir.

2.5. İç Çözümleme Tekniği

Hikâyede bu tekniğin kullanıldığı bazı örnekler şu şekildedir:

Afanasev'den babası Taştanbek'in ölümüyle ilgili gerçekleri öğrenen Osmon'un kendini kötü hissetmesi:

"Durumu yeni yeni iyileşmeye başladığında babasını kaybedip kahrolan Osmon, bu olayları duyunca ciğeri sökülmiş gibi oldu" (Saatov, 1990, s. 41).

Sovyet hükümeti temsilcilerinden kendisine arazi verileceğini duyan Taştanbek'in sevinmesi:

"Sanki sihirli bir ilaç içmiş gibi, Taştanbek'in tüm bedeni mutluluktan dört köşe olup..." (Saatov, 1990, s. 22).

Yazar bu teknik yoluyla karakterlerin ruh hâllerini okuyucuya yansıtmaya çalışmıştır. Bunlar hem mutluluk, gurur, sevinç gibi olumlu hem de üzüntü, kızgınlık gibi olumsuz duyguları içermektedir.

2.6. Diyalog Tekniği

Hikâyede bu tekniğin kullanıldığı bazı örnekler şu şekildedir:

Taştanbek ile kendisini Egor'un elinden kurtaran Vasiliy'in aralarındaki konuşma:

“— Oğlum, ben sana olan minnettarlığımı nasıl bildireceğimi bilemiyorum. Kusuruma bakmazsan bu ekmeği al, lütfen.

— Sağ ol, ihtiyar, ben size çok minnettarım. Bunu bahsetmiş olduğunuz hasta oğlunuza götürün. Ben hiçbir zaman darılmam, gücenmem. Kendinize iyi bakınız. Bu arada, sizin adınız nedir?

— Taştanbek.

— Oğlunuzun adı nedir?

— Osmon.

— Gidiniz, yolunuzdan tutmayayım sizi, yolcu yolunda gerek. O zalim artık sizin kılınıza bile zarar veremez. Onunla biz başka bir şekilde konuşacağız” (Saatov, 1990, s. 14).

Taştanbek ile kendisine yiyecek getiren Nina'nın aralarındaki konuşma:

“— Osmon nerede, baba?

— Osmon iki üç gündür geceleri eve gelmiyor. Gündüzleri eve bir kere uğrar sonra tekrar gider. Herhâlde yetiştirmesi gereken işleri var. Bugün de geç geleceklerini söyledi. Ona iletmek istediğin bir şey var mı, kızım? Acil miydi?

— Çok da acil değil, baba. Ben... him-m... O, bu aralar çok zor durumda sanırım?

— Evet, kurban olduğum. Çiçek hastalığı oğlumun ay gibi parlak yüzüne zarar verip leke bıraktı.

— Dış görünüşün ne önemi var ki, baba. İyileştigiğine sevinmek gerek.

— Bunun farkında olduğun için minnettarım, kızım. Osmon da sürekli senden bahseder. Oğlum, bildiğin ecelle mücadele etti... Hükümet olmasaydı, sizler olmasaydınız oğlumun durumu ne olurdu diye düşündükçe hâlâ tüm bedenim titriyor. Allah'a şükür, şimdi iyi. Bundan daha zor günlerimiz de oldu...” (Saatov, 1990, s. 35).

Diyalog tekniği metinde oldukça fazla kullanılmıştır. Okuyucu bu diyaloglardan karakterler ve olaylar hakkında bilgi edinmektedir. Hikâyede diyaloglar genellikle çok uzun değildir, bir kısmı da soru-cevap şeklinde gelişmektedir. Yazar söylevden de faydalanmakta ve kahramanlara bu söylevler vasıtasıyla rejimin propagandasını yaptırmaktadır.

2.7. Mektup Tekniği

Hikâyede bu teknik sadece bir yerde kullanılmıştır. Hikâyede bu tekniğin kullanıldığı örnek şu şekildedir:

Üvey babasının kendisini kullanarak Taştanbek'e zehirli et gönderdiğini öğrendiğinde odaya kapatılan Nina'nın, babasına söylediği ağız sözler ve öğrendiklerinden dolayı kendisinin sağ kalmayacağını düşünerek olan biten her şeyi anlatması:

"Ben ölü mü olurum, hayatta mı olurum bilmem. Ancak benim vicdanım temiz. Çünkü babamın yiyecek ve içecek deyip beni kandırması ile Taştanbek'in evine et ve yağ götürmüştüm. Meğerse o zehirliymiş. Gizlice iki asker gelip, babam onlara olup biteni anlattıktan sonra ben öğrenip kahroluyorum... Haber vermek için artık çok geç. Onlar beni bir adım bile kıpırdatacak gibi değil. Belki benim buradan tabutum çıkar. Çünkü babamla büyük bir kavga ettik. Bu hunharın annemi öldürdüğü de gerçektir. Bu altın küpeyi Osmon vermişti. Eğer zehirlenmeyip sağ kalırsa, sağlığımdan işlediğim günahımı affetsin!" (Saatov, 1990, s. 41).

Bu mektup ile hem olaylar hem de kahramanların duygu ve düşünceleri açığa çıkarılmaktadır. Yazar bu mektubu olayların akışının sağlanmasında bir araç olarak kullanmıştır.

Sonuç

"Tekrar Doğan Güneş Işığı" hikâyesi Capar Saatov'un *Ak Dil* adlı eserinde yer alan diğer hikâyeleri gibi çok güçlü bir anlatım tarzına ve olay örgüsüne sahiptir. Hikâyede, Sovyet yönetiminin kurulmasıyla Çarlık Rusya'sında ağır baskılar altında ezilen halkın Sovyet yönetimini gerçekten bir kurtuluş olarak gördüğü, yeni yönetimin zor durumda olan halka yardım edip arazi verdiği, eski rejim taraftarlarının yeni yönetim mensuplarına karşı hunharca bir tavır sergilediği ve sonunda eski zihniyetin gücünü kaybedip yeni rejimin egemen olduğu anlatılmaktadır. Hikâyede şahıs kadrosu oldukça zengindir ve şahıs kadrosunun tamamı insanlardan oluşmaktadır. Hikâyenin şahıs kadrosu cinsiyete göre değerlendirildiğinde erkek kahramanların sayısının kadın kahramanlara göre daha fazla olduğu görülür. Hikâyenin nesnel zamanı tahminî olarak 1920-1925'li yıllardır. Hikâyede genel olarak kronolojik zaman takip edilse de geriye dönüşler de vardır. Bu geriye dönüşler, hikâyede anlatılan olayların ve kahramanların okuyucu tarafından daha iyi anlaşılmasını sağlamış ve hikâyeye anlamsal olarak derinlik kazandırmıştır. İlkbahar ve yaz mevsimleri kahramanların yaşadığı zorlukların ve sıkıntıların simgesi olmuştur. Hikâyedeki olaylar açık ve kapalı mekânlarda gerçekleşmektedir. Yazar, hikâyede daha çok kapalı mekânları kullanmıştır ve geçen mekânların tamamı somut mekânlardır. Yazar mekânlar konusunda detaycı davranmamış, ancak olayla ilişkili olabilecek ayrıntılara değinmiştir. Yazar hikâyede hâkim bakış açısı kullanmıştır ve farklı anlatım tekniklerinin kullanımı ile akıcı ve açık bir anlatım oluşturmuş, okuyucunun merakını canlı tutmuştur. Tüm bu özellikler göz önüne alındığında Saatov'un bu hikâyeyi okuyucuya okuma kolaylığı sağlayacak bir şekil ve anlatımla/üslupla yazdığı söylenebilir.

Kaynakça

- Azap, S. (2018). Kırgızistan'daki Ürkün katliamı ve Tölögön Kasımbekov'un kırgın romanına yansımaları. *TURAN-SAM*, 10.39, 127-134.
- Çetin, N. (2021). *Roman çözümleme yöntemi*. Ankara: Akçağ Yayınları.
- Duman, G. (2017). Ürkün olayının Kırgız nesrine yansımaları. Ed. Osman Kubilay Gül ve Celal Can Çakmakçı, 1. *Uluslararası Türklerin Dünyası Sosyal Bilimler Sempozyumu*, Antalya 11-14 Mayıs 2017, 163-174.
- Köylü, M. (2016). Ürkün: Bir katliam öyküsü. *Akademik İncelemeler Dergisi (Journal of Academic Inquiries)*, 11.2, 117-141.
- Saatov, C. (1990). *Ak dil - Kayradan tiygen nur*. Frunze: Adabiyat Basımevi, 10-55.